

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Αφήνοντας το ρούχο του πρόσφυγα στα θρανία

Κοινωνική ένταξη, προβλήματα και ελπίδες στην πρωτόγνωρη εκπαιδευτική διαδικασία στην Ελλάδα το 2016-2020

Σκηνή πρώτη: Η Αντέλε, 17 χρονών από το Αφγανιστάν, ξεκινά κάθε πρωί από το ξενοδοχείο στο οποίο φιλοξενείται στην Αχαρνών, παίρνει τον ηλεκτρικό, κατεβαίνει στην Καλλιθέα και συναντιέται με τη 16χρονη φίλη και συμπατριώτισσά της, Μαχμονίρ, μπροστά στη λεμονιά του ταπεινού σπιτιού της. Κατόπιν, παίρνουν μαζί το δρόμο για το σχολείο τους, το 4^ο ΓΕΛ Καλλιθέας, το μόνο Γενικό Λύκειο που φιλοξενεί Τάξεις Υποδοχής στην ευρύτερη περιοχή. Η Αντέλε ευγνωμονεί «το καλύτερο σχολείο που έχει δει στη ζωή της», για όσα τους προσφέρει, όσα στερήθηκαν στον τόπο τους. Η Μαχμονίρ εκδηλώνει την επιθυμία της να γίνει καρδιολόγος, «για να γιατρεύει καρδιές». Και οι δυο με δύσκολα βιώματα, από μοιρασμένες οικογένειες, εντάσσονται σταδιακά στην ομάδα, κατακτούν το δικαίωμα στο όνειρο, καθώς περιβάλλονται από την αγάπη των δασκάλων τους, των συμμαθητών τους, του Διευθυντή τους, Ηλία Ζαχαρόπουλου, που έχει την έγνοια τους και τον οποίον, με τη σειρά τους, φιλοξενούν στην τρυφερή 5λεπτη ταινία που αποφασίζουν να γυρίσουν για το σχολείο τους, με τίτλο «Λεμονιά».

Σκηνή δεύτερη: 3^ο ΕΠΑΛ Σιβιτανιδείου, Τάξη Υποδοχής. Ο Σακλέν, 17 χρόνων από το Πακιστάν, από δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανήλικων, εκδηλώνει το όνειρό του να γίνει κουρέας, να παντρευτεί και να κάνει δύο παιδιά. «Αυτό εγώ αγαπώ πάρα πολύ», λέει στην καθηγήτριά του, Ελένη Αμπατζόγλου, που γεμίζει έναν πίνακα με λέξεις και εικόνες για την κομμωτική, μετά από αίτημά του, και τον ξεναγεί στο εργαστήριο κομμωτικής της Σχολής, όπου εξασκεί την τέχνη του, κουρεύοντας έναν συμμαθητή του. Διδάσκεται και την ίδια ώρα διδάσκει πόσο απλά μπορεί να είναι τα όνειρα.

Γύρω του πολλές φωνές, παιδιά, 16, 17 χρόνων, όλα από δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανήλικων, προερχόμενα από τη Μόρια και πριν από την Αφρική και την Ασία, κουβαλώντας πολλές πληγές, παιδιά με εμπειρίες ενηλίκων, συζητούν ωστόσο γελαστά, με όρεξη για ζωή και για αστεία, μιλούν με την καθηγήτριά τους σε σπαστά ελληνικά, αφήνοντας και σε μένα, τον απρόσμενο επισκέπτη, μια χαραμάδα ελπίδας.

Αλήθεια, ποια είναι αυτή η συνθήκη που τροφοδοτεί τα (μικρά ή μεγάλα) όνειρα; Μήπως είναι, ανάμεσα σε άλλα, και το σχολείο; Κι αλήθεια, μπορεί η ελληνική εκπαίδευση να χαρίσει σ' αυτά τα παιδιά τα αναγκαία εφόδια, γνωστικά, συναισθηματικά, κοινωνικά, για να οργανώσουν τη ζωή τους, να επανενταχθούν στην κοινωνία, να μορφωθούν, να υπερβούν αντιξοότητες και δυσκολίες; Έχουν τη δύναμη οι εκπαιδευτικές μας δομές να απαντήσουν στα επιτακτικά αιτήματα και να δώσουν διεξόδους;

Ένα τιτάνιο έργο στα σχολεία

Η Ελλάδα από το 2015 βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα τεράστιο και επιτακτικό ζήτημα, αυτό του προσφυγικού (λόγω της μαζικής – σε σχέση με τα παρελθόντα έτη – έλευσης) και, συνακόλουθα, της εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων. Ιδίως μετά το κλείσιμο

των συνόρων, τον Μάρτιο του 2016, βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στη χώρα μας δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι, με πολύ υψηλό το ποσοστό των ανήλικων ατόμων σχολικής ηλικίας. Παιδιά που εξ ανάγκης διέκοψαν την κανονική φοίτηση στην πατρίδα τους και βρέθηκαν για μεγάλα διαστήματα εκτός σχολείου κι άλλα που δεν είχαν ποτέ παρακολουθήσει σχολείο. Η χώρα μας έπρεπε, λοιπόν, να ανταποκριθεί σ' αυτή την πιεστική όσο και ανθρώπινη ανάγκη: την παροχή ενός βασικού ανθρώπινου δικαιώματος, του δικαιώματος στην εκπαίδευση, που προστατεύεται τόσο από το ελληνικό Σύνταγμα όσο και από τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. Η εξασφάλιση της πρόσβασης στην παιδεία και στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα για κάθε προσφυγόπουλο υπήρξε βασική προτεραιότητα και επιτακτικό μέλημα του Υπουργείου Παιδείας ήδη από τις αρχές του 2016, αφού είχαν οργανωθεί και τα πρώτα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων (ΚΦΠ).

Για την υλοποίηση αυτού του βαθιά ανθρωπιστικού όσο και εξαιρετικά απαιτητικού στόχου, δημιουργήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας Επιστημονική Επιτροπή στήριξης, Ομάδα Διαχείρισης & Συντονισμού, αλλά και ο θεσμός των Συντονιστών Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ), τον Σεπτέμβριο του 2016, που ανέλαβε, ιδίως στην αρχή, ένα γιγάντιο έργο (καταγραφή παιδιών, επικοινωνία με γονείς, στήσιμο τάξεων, συντονισμό, υποστήριξη).

Η αρχική στόχευση ήταν περισσότερο ψυχοκοινωνική, παρά γνωστική, ήταν η εμπέδωση ενός αισθήματος ασφάλειας, ένταξης στην κοινωνική ομάδα και στην έννοια του σχολείου και δευτερευόντως η απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων.

Η πρώτη χρονιά με οργανωμένη, αν και σε αρχικό στάδιο, εκπαίδευση προσφύγων, ήταν το 2016-17, με την ίδρυση των ΔΥΕΠ (Δομές Υποδοχής & Εκπαίδευσης Προσφύγων, σε περιοχές με ΚΦΠ), ένα ευέλικτο θεσμικό πλαίσιο για την υποχρεωτική εκπαίδευση, και λίγων Τάξεων Υποδοχής (Τ.Υ.), γνωστών από παλιά, από την πρώτη εισροή μεταναστών στη χώρα μας, στις αρχές δεκαετίας του 1990, μια συλλογική εμπειρία που αξιοποιήθηκε, καθώς μάλιστα τότε είχε θετικά αποτελέσματα. Γενικά, επρόκειτο για ένα προ-ενταξιακό έτος, μάλλον αναγκαίο και για την ελληνική κοινωνία, αφού άλλοι γονείς, πολίτες και μαθητές υποδέχονταν με χειροκροτήματα τα παιδιά των προσφύγων και άλλοι αντιδρούσαν επιθετικά και αμπάρωναν τις πόρτες. Στις ΔΥΕΠ διδάσκονταν Ελληνικά, Μαθηματικά, Αγγλικά, Πληροφορική, Φυσική Αγωγή και Καλλιτεχνικά, με ένα ευέλικτο πρόγραμμα σπουδών. Τον πρώτο χρόνο φοίτησαν περίπου 3000 μαθητές σε 111 ΔΥΕΠ και 1500 σε Τ.Υ., με 325 εκπαιδευτικούς και 62 ΣΕΠ.

Βέβαια, αυτή την πρώτη χρονιά, λόγω των μεγάλων δυσκολιών που συνεπαγόταν το πρωτόγνωρο του εγχειρήματος, αλλά και της ίδιας της ρευστότητας της κατάστασης και της κινητικότητας του πληθυσμού υπήρξαν κενά στην εκπαίδευση προσφύγων. Εκτός των άλλων, δεν λειτούργησαν νηπιαγωγεία στα ΚΦΠ (πλην 3), όπως και Τ.Υ. στα Γυμνάσια για παιδιά που ζούσαν εκτός ΚΦΠ, ενώ δεν υπήρξε πρόβλεψη για τη μη υποχρεωτική εκπαίδευση.

Χρειάζεται εδώ να αναφέρουμε ότι οι ΔΥΕΠ φιλοξενούνταν μεν στα σχολεία, αλλά κυρίως απευθύνονταν στα ΚΦΠ, από όπου μεταφέρονταν τα παιδιά με μισθωμένα λεωφορεία και παρακολουθούσαν απογευματινό πρόγραμμα, αφού τα παιδιά του πρωινού κύκλου είχαν ολοκληρώσει το μάθημά τους, χωρίς να συγχρωτίζονται μαζί

τους, ενώ οι Τάξεις Υποδοχής, απευθύνονται περισσότερο στον αστικό ιστό, λειτουργούν στον πρωινό κύκλο, τα προσφυγόπουλα εγγράφονται στις κανονικές τάξεις στις οποίες ανήκουν ηλικιακά, από τις οποίες αποσπώνται για 15 ώρες την εβδομάδα, για να διδαχθούν ελληνικά στις τάξεις υποδοχής, ενώ στις υπόλοιπες ώρες παρακολουθούν τα μαθήματα που τυχαίνει να διδάσκεται η τάξη στην οποία ανήκουν, μολονότι η αρχική πρόθεση ήταν και σ' αυτήν την περίπτωση να διαμορφώνεται ένα πρόγραμμα με μαθήματα που δεν απαιτούν τόσο τη γνώση της γλώσσας – ωστόσο, αυτό δεν ήταν πρακτικά εφικτό, αλλά και συγκρουόταν με το καθεστώς αξιολόγησης για την προαγωγή. Ομολογουμένως, υπήρξε κάποια σύγχυση σχετικά με το ωρολόγιο πρόγραμμα.

Βεβαίως, επειδή οι Τάξεις Υποδοχής δημιουργούνται υπό προϋποθέσεις (αριθμητικές και, κυρίως, βούλησης), είναι πολλές οι περιπτώσεις όπου προσφυγόπουλα εγγράφονται στις συμβατικές τάξεις, χωρίς την ειδική διδασκαλία των ελληνικών.

Την επόμενη χρονιά, 2017-18, δρομολογήθηκε η πιο συστηματική ένταξη των παιδιών στον πρωινό κύκλο, η επέκταση των Τ.Υ., η ίδρυση Τ.Υ. σε ΓΕΛ & ΕΠΑΛ, η τοποθέτηση ΣΕΠ πόλης, με αποτέλεσμα να έχουμε 5291 μαθητές σε Τ.Υ., 2026 σε ΔΥΕΠ και περίπου 700 σε σχολεία χωρίς ΤΥ., συνολικά περί τους 8.000 έναντι περίπου 10.000-12.000 ανήλικων προσφύγων σχολικής ηλικίας.

Τη χρονιά 2018-19 παρέμειναν για τους νεοεισερχόμενους οι ΔΥΕΠ με προενταξιακό χαρακτήρα, ενώ γενικεύτηκε η πρωινή ζώνη και προωθήθηκε ο στόχος της ένταξης όλων των παιδιών και σε Νηπιαγωγεία, αλλά και των ασυνόδευτων ανήλικων. Έτσι, οι αριθμοί διαμορφώθηκαν ως εξής: ΔΥΕΠ: 4.577 παιδιά (Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια), ΤΥ: 4055 (Α'/θμια, Β'/θμια), σε σχολεία χωρίς ΤΥ: 4240. Συνολικά: 12.867 μαθητές πρόσφυγες.

Για το έτος 2019-20, αντίθετα με τις προηγούμενες χρονιές, η νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας δεν έχει δώσει στοιχεία, ενώ για την τρέχουσα σχολική χρονιά δεν έχουν προσληφθεί ακόμη αναπληρωτές – τουλάχιστον στη Δευτεροβάθμια.

Τα κέρδη της διαδικασίας

Ποιος, όμως, είναι ο απολογισμός και ποια η πραγματικότητα πίσω από αυτούς τους αριθμούς; Ποιο είναι το ουσιαστικό αποτέλεσμα που έχει παραχθεί από αυτήν την τιτάνια προσπάθεια;

Ασφαλώς, ήταν ένας άθλος, μια υπέρβαση. Πολλοί άνθρωποι υπερέβαλαν εαυτόν προκειμένου να ανταποκριθούν σ' αυτήν την επείγουσα ανάγκη: στελέχη του Υπουργείου, Πανεπιστημίων, οργανώσεων, εκπαιδευτικοί, στελέχη της εκπαίδευσης.

Πρόκειται για ένα μεγάλο βήμα που δεν μετριέται πάντοτε με την κατάκτηση ενός επιπέδου ελληνομάθειας και άλλων γνώσεων. Σπουδαίο κέρδος αποτελεί η εμπέδωση ενός αισθήματος οικειότητας, η ένταξη στη σχολική ζωή, η συναναστροφή με συνομηλίκους, η διάνοιξη ενός δρόμου για το μέλλον, η δυνατότητα για όνειρα.

Όπως μας λέει και η εκπαιδευτικός Ειρήνη Αντωνάρακου, που για χρόνια υπηρέτησε στο Διαπολιτισμικό ΓΕΛ Ελληνικού και για δύο έτη ήταν ΣΕΠ στη Μόρια και στο Καρά Τεπέ, στη Λέσβο: «Στο σχολείο τα παιδιά θα αφήσουν το ρούχο του πρόσφυγα και θα είναι απλά μαθητές. Σαν όλους τους εφήβους, με τη δροσιά και τον θυμό τους.

Στο σχολείο δεν έχουν ταμπέλες νομικές, ξεκουράζουν την ψυχή τους από τη βία και τη σκοτεινιά των στενών δωματίων όπου ζουν. Το σχολείο, το δημόσιο σχολείο είναι το δικό τους διαβατήριο για τον ελεύθερο κόσμο που επιθύμησαν.»

Και, πράγματι, φάνηκε ότι, παρά τα πολλά προβλήματα, τα παιδιά, ιδιαίτερα στις Τάξεις Υποδοχής, εντάχθηκαν ομαλά στη σχολική και μαθητική κοινότητα και αισθάνθηκαν οικεία στον χώρο του σχολείου, καθώς, άλλωστε, στηρίχθηκαν εμφατικά από τις Διευθύνσεις των σχολείων, τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους, με πολλούς από τους οποίους ανέπτυξαν και δεσμούς φιλίας.

Η συνολική εμπειρία μπορεί να αποτιμηθεί ως θετική και από τη μαθησιακή πλευρά, αφού διαπιστώθηκε αρκετή πρόοδος σε ένα στοιχειώδες επίπεδο ελληνομάθειας, παρά τις πολλές δυσκολίες (διαφορετικά γλωσσικά συστήματα), πράγμα που ενίσχυσε την αυτοπεποίθησή τους και την αίσθηση ότι μπορούν να ενσωματωθούν ομαλά στις κοινωνικές δραστηριότητες της νέας τους πατρίδας.

Η ποικιλία και ετερογένεια των εθνικοτήτων, των γλωσσών, του πολιτισμικού πλαισίου, του στάτους, των συνθηκών, αλλά και της προηγούμενης εκπαιδευτικής εμπειρίας των μαθητών (καθώς υπήρχαν και αναλφάβητοι), αλλά και του επιπέδου ασφάλειας και ψυχολογικής κατάστασης, δημιούργησε επιπλέον δυσκολίες στο εγγενώς δύσκολο έργο των εκπαιδευτικών.

Οι εκπαιδευτικοί που απασχολήθηκαν, μολονότι δεν ήταν ειδικά εκπαιδευμένοι (με την εξαίρεση όσων εργάζονται μόνιμα στα διαπολιτισμικά σχολεία), δούλεψαν με φιλοτιμία και υπευθυνότητα, με ισχυρή αίσθηση καθήκοντος και με πραγματική έγνοια για τα παιδιά αυτά. Ακολούθησαν ποικιλία διδακτικών μεθόδων, προκειμένου να υπερβούν και τις προφανείς δυσκολίες ενός τέτοιου εγχειρήματος, με έμφαση σε βιωματικές μεθόδους, παιχνίδια, αλληλεπιδραστικές στρατηγικές, χρήση της εικόνας, της τέχνης, συγκριτική προσέγγιση με τη μητρική γλώσσα και τον πολιτισμό, διαφοροποιημένα – ακόμα και εξατομικευμένα – διδασκαλία κλπ., με στόχευση την κατάκτηση ικανοποιητικού επιπέδου γλωσσομάθειας τόσο στον γραπτό (ανάγνωση, γραφή) όσο και στον προφορικό λόγο (για την ομαλή επικοινωνία στην καθημερινή ζωή εντός και εκτός του σχολείου).

Καθώς έλειψε η κεντρικά σχεδιασμένη επιμόρφωση (πλην του πρώτου χρόνου από το ΙΕΠ, που ωστόσο δεν υπήρξε ιδιαίτερα τελεσφόρα, λόγω της μετακίνησης των εκπαιδευτικών), ενώ η όποια άλλη σχετική δραστηριότητα εναπόκειτο στην ατομική πρωτοβουλία στελεχών εκπαίδευσης ή ΣΕΠ και ήταν περιστασιακή, και καθώς για την τοποθέτηση των εκπαιδευτικών δεν προαπαιτείτο ειδική εκπαίδευση είτε στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας είτε στις διαπολιτισμικές δεξιότητες, οι εκπαιδευτικοί συχνά κατέφευγαν στη μεταξύ τους συνεργασία και την ανταλλαγή ιδεών και εκπαιδευτικού υλικού. Επίσης, εφόσον αρχικά δεν υπήρχαν εγχειρίδια (μολονότι, ομολογουμένως, υπήρχε αξιόλογο υλικό αναρτημένο από το ΙΕΠ), κατέφευγαν σε υλικό του διαδικτύου (όχι πάντα εγκεκριμένο) και σε φωτοτυπίες. Εν συνεχεία, διανεμήθηκε μεν εγχειρίδιο, που ωστόσο δεν καλύπτει όλες τις απαιτήσεις. Παραμένει ανοιχτό το ζήτημα των βοηθημάτων - οι εκπαιδευτικοί προτείνουν λεξικά με τις γλώσσες των μαθητών και εμπλουτισμό του εποπτικού υλικού.

Αντιμέτωποι με προβλήματα

Έμφαση δόθηκε, επίσης, τόσο στους ψυχοκοινωνικούς στόχους της ένταξης, στήριξης και σεβασμού όσο και στη διαπολιτισμική διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με ανάδειξη των εθίμων και ιδιαίτερων πλευρών της ζωής κάθε χώρας προέλευσης, αλλά και σεβασμό στις εθνικές γλώσσες των παιδιών.

Παρά τη συνολικά θετική εικόνα, παρουσιάστηκαν και σημαντικά προβλήματα και προσκόμματα.

Ένα θεμελιώδες πρόβλημα, που εκ των πραγμάτων υπονομεύει την ομαλή λειτουργία των Τ.Υ., είναι το πλαίσιο τοποθέτησης των εκπαιδευτικών. Αφενός, παρατηρείται σοβαρή καθυστέρηση (πέρυσι έγινε στα μέσα Νοεμβρίου, ενώ φέτος δεν έχει ακόμη ξεκινήσει στη Β΄/θμια, παρότι ήδη από τον Σεπτέμβριο έχουν εκπληρωθεί όλα τα προαπαιτούμενα για την ίδρυσή τους), αφετέρου – και κυρίως – δεν εξασφαλίζεται η σταθερότητα, καθώς οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί στην πορεία παραιτούνται, προκειμένου να αναλάβουν άλλες θέσεις με πλήρες ωράριο, που ανακύπτουν στο μεταξύ. Συχνά συμβαίνει να αλλάζουν δυο και τρεις φορές εκπαιδευτικοί στη διάρκεια της χρονιάς, γεγονός που επηρεάζει μοιραία και αρνητικά την εξέλιξη της μαθησιακής διαδικασίας και ενισχύει τη σχολική διαρροή. Παράλληλα, καθιστά άγονη την όποια επιμόρφωση έχει στο μεταξύ οργανωθεί. Το γεγονός σχετίζεται με το ότι δεν συγκροτείται κάποια ξεχωριστή επιτηρίδα αναπληρωτών με ειδικά προσόντα, όπως έχει προταθεί, πράγμα που θα εξασφαλίσει τη σταθερότητα και θα υπηρετήσει την αποτελεσματικότητα.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε, ωστόσο, ότι την εκπαίδευση των προσφύγων στα σχολεία δεν την αναλαμβάνουν μόνον οι εκπαιδευτικοί των Τ.Υ., αλλά το σύνολο των εκπαιδευτικών του σχολείου, που τους υποδέχονται στις τάξεις τους τις υπόλοιπες ώρες ή και όλες τις ώρες στα σχολεία όπου δεν λειτουργούν Τ.Υ. αλλά παρακολουθούν πρόσφυγες. Φυσικά, υπάρχουν και τα λίγα διαπολιτισμικά σχολεία, που εδώ και χρόνια δουλεύουν με αυταπάτηση, όντας πλέον πολύ πιο επιβαρυνμένα.

Ένα άλλο σοβαρό πρόβλημα, που παρατηρείται σε όλες τις Τ.Υ. και στις ΔΥΕΠ είναι η διαρκής κινητικότητα των μαθητών, οι εκροές και εισροές, στη διάρκεια της χρονιάς, που, πέραν των απουσιών, επηρεάζει προφανώς και την εξέλιξη του μαθήματος.

Αλλά και το ζήτημα των απουσιών δεν μπορεί να υποτιμηθεί, καθώς είναι αρκετά συχνές και οφείλονται, πέραν των λόγων υγείας, σε εύρεση εφήμερης εργασίας, σε οικογενειακές και θρησκευτικές υποχρεώσεις (για κάποιες εκ των οποίων υπάρχει πρόβλεψη), σε γραφειοκρατικές εκκρεμότητες (συχνά για την ανανέωση των εγγράφων τους), σε αλλαγές στην εγκατάσταση, αλλά και στη διαφορά της κουλτούρας. Ο νόμος, όμως, για τις απουσίες δεν προβλέπει εξαιρέσεις για τους πρόσφυγες (πέραν ελαχίστων), κι έτσι πολλοί βρίσκονται με ελλιπή ή ανεπαρκή φοίτηση.

Τέλος, ένα άλλο ζήτημα που παραμένει δυσεπίλυτο είναι αυτό της αξιολόγησης των μαθητών προσφύγων. Στις Τ.Υ. τα παιδιά που φοιτούν σ' αυτές είναι υποχρεωμένα να δώσουν εξετάσεις σε όλα τα γραπτώς εξεταζόμενα μαθήματα πλην των ελληνικών (εφόσον, με βάση τον προϋπάρχοντα νόμο, οι ερχόμενοι από το εξωτερικό απαλλάσσονται από την αξιολόγηση στα γλωσσικά μαθήματα τον πρώτο χρόνο). Με άλλα λόγια, δεν αξιολογείται η ελληνομάθεια με την οποίαν απασχολούνται 15 ώρες την εβδομάδα, ενώ αξιολογείται η επίδοση στα άλλα μαθήματα, τα οποία μόνο περιστασιακά και με μεγάλες δυσκολίες παρακολουθούν, όπως τυχαία προκύπτει στο

πρόγραμμα, καθώς άλλωστε τα παιδιά των Τ.Υ. ανήκουν σε διαφορετικές τάξεις και τμήματα. Το πρακτικό αποτέλεσμα είναι πολλά παιδιά να απορρίπτονται ή να παραπέμπονται σε νέα εξέταση.

Η ζοφερή προοπτική της αυτοδιδασκαλίας

Πέραν αυτών, τι άλλο συμβαίνει σήμερα; Η καθυστέρηση της έναρξης, η αδυναμία επίλυσης διαπιστωμένων προβλημάτων μήπως οδηγούν εν μέρει και στη ζοφερή προοπτική της αυτοδιδασκαλίας, που θα συντονίζεται από οργανώσεις, μέσα στα κέντρα φιλοξενίας, όπως έντονα ακούγεται τελευταία;

Όπως μας λέει και η Ειρήνη Αντωνάρακου: «Το σχολείο είναι έξοδος. Δεν είναι όλη μέρα μέσα σε κάποιο κοντέινερ κάνοντας placebo – μαθήματα, μόνο και μόνο για να απασχολούνται με κάτι. «Πάω σχολείο», σημαίνει και για τα παιδιά πρόσφυγες, βγαίνω στον κόσμο, δίνω το στίγμα μου για τη μικρή μου ύπαρξη.»

Τι πρέπει, λοιπόν, να γίνει; Αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, εμπλουτισμένα εκπαιδευτικά εργαλεία, εγκεκριμένα από το ΙΕΠ, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας και στις διαπολιτισμικές αρχές υπό την εποπτεία του ΙΕΠ και των ΠΕΚΕΣ, εξασφάλιση της σταθερότητας των εκπαιδευτικών και έγκαιρη τοποθέτηση, ιδιαίτερες Τάξεις Υποδοχής για παιδιά που δεν έχουν εκπαιδευτικό παρελθόν, ενίσχυση των σχολείων και με ψυχολόγους, εφαρμογή της μεθόδου CLIL (ενοποιημένη εκμάθηση περιεχομένου και γλώσσας), ευέλικτες τάξεις υποδοχής για μεγαλύτερους μαθητές.

Γιατί, άλλωστε, οι Τάξεις Υποδοχής δεν αλλάζουν μόνο τα προσφυγόπουλα. Αλλάζουν όλο το σχολείο, την κουλτούρα του, τη στάση του. Το κάνουν δεκτικό, πολύχρωμο. Χαρακτηριστική ήταν η μεγάλη, συγκινητική και αισιόδοξη γιορτή, που έγινε τον Μάιο του 2018 στο ΚΦΠ του Ελαιώνα, όπου τα σχολεία κάθε βαθμίδας της Αττικής που υποδέχονταν πρόσφυγες, παρουσίασαν με μεικτές ομάδες μουσικά, θεατρικά, χορευτικά δρώμενα.

Ας κλείσουμε αυτή τη σύντομη (και ίσως ελλιπή) αναφορά σ' αυτό το τεράστιο και ακανθώδες θέμα με μια ακόμα σκηνή.

Σκηνή τέλους: Μόρια. Αφήγηση της Ειρήνης Αντωνάρακου: «Βλέπω τον Μπιρχάν να με κοιτάει με τα δικά του μεγάλα μάτια και, με την τσάντα του Μπάτμαν στην πλάτη, να περιμένει στη γραμμή με τους μικρούς μαθητές του Κέντρου Φιλοξενίας να επιβιβαστεί στο λεωφορείο, για να πάει στο σχολείο. Να, πιο κει κι ο Μπένιαμιν, πάντα με άσπρο μπλουζάκι, ζακετούλα και χωρίστρα στα μαλλιά με νερό, αλλά και ο Εχσάν, που συνέχεια ζωγραφίζει καράβια -ποιος ξέρει τί σκέφτεται- και πάντα τρέχει.

Λίγο παραπέρα, στα δεξιά μου, είναι τα «μεγάλα» παιδιά, οι έφηβοι, που περιμένουν πιο σοβαρά, για να πάνε σχολείο. Είναι η Μάρουα, η Ταχέρα και ο Μπαχράμ, που μιλάνε με τον Μουατάζ, τον Αλί και τη Ρουμπίνα. Είναι τα παιδιά που ένιωσαν σε κάθε λεπτό την ταλαιπωρία της προσφυγιάς και που δεν μπορούσαν να τα ξεγελάσουν με παιχνιδάκια και γλυκά για να ξεχαστούν, γιατί δεν ήταν πια παιδιά. Είναι σοβαρά, γιατί φοβούνται, ξεπερνούν τις δικές τους αντιπάθειες και τώρα ενώνονται όλα μπροστά σε αυτό που

άφησαν εδώ και καιρό πίσω τους: το σχολείο. Ήρθε η ώρα να ξαναπιιάσουν το νήμα από εκεί που κόπηκε. Το Γυμνάσιο, το Λύκειο, οι καινούργιοι φίλοι, τα μαθήματα, τα σχέδια και τα όνειρα για μια ζωή που βλέπουν πως ξαναρχίζει.

Η Σίντρα θα πάει στην Γ' Γυμνασίου και θέλει να γίνει δασκάλα για άτομα με αναπηρία, γιατί ο μπαμπάς της είναι τυφλός. Η Μαριάμι θέλει να παίζει ποδόσφαιρο, γιατί στη χώρα της δεν την άφηναν, ο Αλί ονειρεύεται κάτι σπουδαίο, δεν είναι σίγουρος και δεν μας λέει, αλλά έχει σκοπό να βγάλει Άριστα.»

Και κάπου εδώ ανάμεσα ο Σεντρίκ, 18 χρόνων από το Κογκό, πλησιάζει τη δασκάλα του, την Ειρήνη, και της δίνει ένα δώρο ευγνωμοσύνης, ένα ποίημα. Ας είναι αυτό η κατακλείδα, αφού, όπως μας λέει κι εκείνη, «δεν χρειάζεται να ανάψουν σπέρτα για να ονειρευτούν το άπιαστο, όπως στο παραμύθι του Άντερσεν με το κοριτσάκι. Χρειάζεται μόνο η στήριξή μας για να πάνε όλα τα παιδιά πρόσφυγες στο Δημόσιο Σχολείο και τα όνειρα θα έρθουν από μόνα τους»:

«Μ' αρέσουν οι άνθρωποι που μπορούν να μεταμορφώνονται σε ήλιο όταν η ζωή είναι συννεφιασμένη: άνθρωποι ηλιόλουστοι.

Είναι άνθρωποι που ξέρουν πώς να είναι μαζί μας όταν τους χρειαζόμαστε πιο πολύ.

...

Είναι κρυμμένοι σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Μεταμφιεσμένοι σε κανονικούς ανθρώπους. Κρύβοντας τη μοναδικότητά τους. Συμπεριφέρονται σαν όλους τους άλλους. Γι' αυτό είναι τόσο δύσκολο να τους βρεις.

Μα όταν τους ανακαλύψεις... δεν υπάρχει επιστροφή. Δεν μπορείς πια ν' απαλλαγείς από την ανάμνησή τους...

Μην το πεις πουθενά, μα λένε πως η μαγεία τους είναι τόσο δυνατή που αν σε αγγίζουν μια φορά, σε αγγίζουν για πάντα...

...

Υπάρχουν άνθρωποι μαγικοί. Σ' το ορκίζομαι. Τους έχω δει. Σαν εσένα, δασκάλα μου...»

Γιούλη Χρονοπούλου

Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Φιλολόγων 4^{ου} ΠΕΚΕΣ Αττικής

